

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРИ, ОСВІТИ
ТА ВИХОВАННЯ
збірник наукових праць

№ 45' 2012

Київ – 2012

Реєстраційне свідоцтво № 8229 серія KB від 17.12.2003 року

ББК 74.00

Теоретичні питання освіти і виховання: Збірник наукових праць. Випуск 45 / За заг. редакцією проф. Матвієнко О. В., укладач – доц. Кудіна В. В. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – 363 с.

Редакційна колегія:

Матвієнко О. В. – доктор педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет) (головний редактор);

Євтух М. Б. – дійсний член АПН України, доктор педагогічних наук, професор (Академія педагогічних наук України);

Михайличенко О. В. – доктор педагогічних наук, професор (Сумський державний педагогічний університет ім.А.С.Макаренка (заступник головного редактора);

Кудіна В. В. – кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний редактор);

Спіцин Є. С. – кандидат педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Плахотнік О. В. — доктор педагогічних наук, професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка);

Левченко Т. І. — доктор педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Ніколаєва С. Ю. — доктор педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Тхоржевська Т. Д. — доктор педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Бондаренко О. Ф. — член-кореспондент АПН України, доктор психологічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Бех І. Д. — дійсний член АПН України, доктор психологічних наук, професор (директор Інституту проблем виховання АПН України);

Максименко С. Д. — дійсний член АПН України, доктор психологічних наук, професор (директор Інституту психології АПН України);

Яценко Т. С. — дійсний член АПН України, доктор психологічних наук, професор (РВНЗ «Кримський гуманітарний університет», м. Ялта).

Збірник наукових праць є фаховим виданням з педагогічних наук (Бюлетень ВАК України №11, 2010 р.).

У збірнику наукових праць представлені результати досліджень науковців, які працюють над проблемами розвитку сучасної освіти і виховання у теоретичному, історичному та практичному аспектах.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, практичних працівників освіти.

The following miscellany shows the result of the researches of the scholars, who work at the problems of the developing modern science and scientific-pedagogical thought in theoretical, historical and practical aspects.

Видається за рішенням вченої ради Київського національного лінгвістичного університету від 14. 05. 2012 р. (протокол № 11).

© Київський національний лінгвістичний університет, 2012.

21. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П. М. Якобсон. – М. : Просвещение, 1969. – 317 с.
22. Mcdaugall W. Psycho-analysis and social psychology / W. Mcdaugall. – L. : Methuen, 1936. – 203p.
23. Murray E. Motywacja i uczucia / E. Murray. – Warsz. : PWN, 1968. – 207 p.

УДК 811.133.1:331.101.3

Столбецька С.Б.

СІМ ПРИНЦИПІВ МОТИВАЦІІ СТУДЕНТІВ

Мотивація студентів буває внутрішньою або зовнішньою. Зовнішня мотивація, як відомо, зводиться до «пряника або батога». Хороші оцінки і покарання – це методи, які застосовують при дресуванні тварин. Але ж людина відрізняється від тварин тим, що має уяву. І внутрішня мотивація спирається саме на уяву.

Ключові слова: мотивація, атмосфера в групі, зовнішні мотиви, внутрішні мотиви.

Столбецкая С. Б. Семь принципов мотивации. Мотивация студентов бывает внутренней или внешней. Внешняя мотивация, как известно, сводится к «прянику или кнуту». Хорошие оценки и наказания – это методы, которые применяют, дрессируя животных. Но человек отличается от животных тем, что имеет воображение. И внутренняя мотивация опирается именно на воображение.

Ключевые слова: мотивация, атмосфера в группе, внешние мотивы, внутренние мотивы.

Stolbetska S. B. Seven Principles of motivation of students. Motivation is "internal" or "external" to the student. External motivation is known, it is reduced to "the carrot or the stick", good grades and punishments, it is the method of training animals. What sets it apart from animals is his imagination. Internal motivation is based on this imaginary.

Key words: motivation, atmosphere in the group, external motivation, internal motivation.

Навчальний процес – одна з найбільш важких форм розумової праці, і обов'язок викладачів – зробити його засобом задоволення моральних потреб. А це можливо лише в тому випадку, коли ця буде приноситиме радість. Праця студента має щодня, щохвилини приносити йому радість пізнання істини, і тоді на занятті навіть найважча інформація сприйматиметься студентом. Використання в навчальному процесі методів активізації пізнавальної діяльності створює умови для такої праці.

Щоб виник процес навчання, необхідна мотивація, яка спонукає індивіда до гностичної цілі – до оволодіння певними знаннями та вміннями.

Мотиви, які використовуються в педагогічному процесі, можуть бути зовнішніми та внутрішніми, і вони тісно взаємодіють між собою в процесі навчання. До зовнішніх мотивів можна віднести адміністративні заходи деканату, вимоги викладача, групи, товариша, заохочення, покарання та нагорода, очікування майбутніх благ тощо. Знання та вміння в цих випадках служать лише засобом для досягнення інших, основних цілей (унікнення неприємностей, досягнення суспільних або особистих успіхів, задоволення честолюбності). Якщо студенти керуватимуться тільки або в основному лише зовнішніми мотивами, то навчання носитиме вимушений, примусовий характер. Адже в цьому випадку студент часто вдається до зовнішніх факторів вирішення проблеми: намагання вивчити матеріал шляхом механічного запам'ятовування, використання шпаргалки, переписування у товариша готових перекладів або готових виконаних вправ.

До внутрішніх мотивів належать такі, що мобілізують вольові, пізнавальні процеси у студентів. Наприклад, інтерес до знань, внутрішнє прагнення до розширення, поглиблення знань, допитливість, прагнення підвищити культурний рівень тощо. Внутрішні мотиви не призводять до зовнішнього конфлікту і є найбільш оптимальними з психологічної та педагогічної точок зору. Однак створення внутрішніх мотивів для викладача є більш складним завданням.

Розглянемо кілька принципів мотивації студентів.

Принцип 1: Мотивація потребує безпеки та вільного простору. Для безпеки необхідні рамки, тобто певний набір правил, яких дотримуються учасники (студенти та викладачі), адже в аудиторії неможливо робити будь-що. Якщо ж немає цих рамок, цих суворих правил, то студента поглинають емоції, страхи, тривоги (мене покарають, піднімуть на сміх, тощо). Насправді ж це страх чи побоювання неможливості реалізації своїх неусвідомлених агресивних імпульсів. Інакше кажучи, страхи та тривоги нестримної уяви, яку сам студент більше не може контролювати. Отже, такі рамки необхідні для заспокоєння. І доки студент почувається впевненим в собі і думає, що може покладатися на власні сили для контролю своєї уяви, він може цікавитися чимось іншим, окрім власних почуттів. Самі студенти часто вимагають від викладачів більшої суворості, тим самим маніфестуючи потребу в цих заспокійливих рамках задля ефективної роботи. Такі рамки мають бути суворими але без претензій на повний контроль; вони мають чітко визначати вільний простір і не повинні бути схожими на клітку, оскільки, в іншому випадку, студент не братиме участі. Студент, звісно, може почуватися в безпеці при виконанні вправи, де все запрограмоване і яку належить лише виконати (заради покори, а не цікавості), але майже не отримує при цьому задоволення. Ті, хто любить "пережовані" вправи, які дозволяють просуватися крок за кроком, більше шукають безпеку, аніж задоволення від навчання та зацікавленість. Якщо викладач намагається контролювати свою аудиторію, тоді більше не йдеться ні про рамки, ні про вільний простір. Проте треба усвідомлювати, що викладачі мають тенденцію намагатися все контролювати заради

власної безпеки, перебуваючи в ілюзії, що завжди краще, якщо події відбуваються так, як вони їх передбачили. Фундаментальним є чіткий розподіл, що стосується як тих, хто знаходиться в рамках, так і тих, хто є частиною вільного простору. Рамки нав'язують примушування, а вільний простір сприяє експресії студентів і зокрема їх мотивації. Ця умова стосується всіх студентів. Наприклад: час, протягом якого викладач організує обмін думками між студентами з теми уроку. Рамки досягаються вказівками певним студентам (одночасно не говорити, тощо), за виконанням яких викладач скрупульозно слідкує; а вільний простір полягає в можливості студента висловлюватися так, як він вважає за потрібне (не побоюючись осуду, насмішок, тощо).

Принцип 2: Мотивація виникає, якщо тема, що вивчається, має більш чи менш прямий зв'язок з деякими з інтересами студента. В результаті самостереження ми змушені погодитися з тим, що не все входить в сферу наших інтересів, що не завжди ми мотивовані, що ми вибираємо ті, а не інші напрями діяльності (адже вибір теми викладачем саме цієї, а не іншої дисципліни не випадковий!). Можна також зазначити, що краще пригадуються факти, події, теми, які нас зачепили. Це говорить про те, що мотивація є важливим елементом запам'ятовування.

Іншою умовою є надання студентам дозволу (наскільки це можливо) на здійснення певного вибору теми, методики, часу вивчення французької мови. Можна було б, наприклад, замість вибору тем на свій розсуд, запитати у студентів, які теми необхідно було б поглибити, дозволити обрати теми або доручити підготовку різних тем кільком студентам. Очевидно, що таку методику не можна використовувати постійно, але можна взяти на озброєння.

Не існує ні універсальних тем, здатних мотивувати всіх, ні універсальних інструментів. Те, що мало успіх в одній аудиторії, не обов'язково спрацює в іншій, те, що добре для одного курсу, неефективно для наступного, те, що успішно використовується колегою, нас може привести до провалу.

Майстерність педагога полягає не в тому, щоб застосовувати "гарну методику", визначену раз і назавжди, вона більше є мистецтвом, яке відпрацьовується та культивується роками: здатністю почути групу і студентів, обрання методики, яка є ефективною для конкретного студента і для конкретної аудиторії. Час і вільні висловлювання (у визначених рамках) необхідні для передбачення побажань групи, інтересів як одних, так і інших, з метою наступного врахування при структуруванні аудиторії та складанні програми, не впадаючи в повну залежність від останньої.

Принцип 3: Сприяти мотивації може створення рамок навколо "загальної мети". Зважаючи на те, що молоді люди є "активними" та "відповідальними", можна подумати про створення хорového гуртка, постановку п'єси французькою мовою тощо. Спільна мета згуртує студентів, викличе бажання належати до групи. З'явиться можливість відчувати відповідальність відносно своїх товаришів, знайти іноді особливе місце (роль), що додає значущості. В аудиторії студент є вже чимось більшим, аніж просто індивідуум. Більше того, це для нього є нагодою вийти з пасивної ролі, коли необхідно записувати почуте (ця роль не дуже подобається деяким студентам, які вважають її надто жіночою). Такі студенти, отже, матимуть нагоду долучитися до активної ролі, в якій вони легше втілюватимуть свої уявні бажання. Необхідно дати нагоду таким студентам втілити, в сублімованій формі, тобто в такій, яка вписується в визначену попередньо модель, свої бажання на основі внутрішньої мотивації. Наприклад, в уяві студента може руйнуватися стіна, коли він успішно справляється з завданням. Якби студент знаходився не в аудиторії, де він має виконувати завдання, що б він руйнував в реальності? Таким чином багато насильницьких дій могли б здійснюватися інакше, ніж в реальності.

Оцінка, яку молода людина отримує в таких колективних утвореннях, дозволяє їй по іншому подивитися на саму себе. Успіхи, захоплення, підтримка викладача, товаришів, а іноді суспільства є елементами безперервної еволюції самооцінки студента. Отже, можна стверджувати, що мотивація тісно пов'язана з "самооцінкою". Однак потрібно пам'ятати, що деякі студенти важко інтегруються в групу; бояться групи; бояться бути поглинутими, зруйнованими групою; інші ж здатні лише ховатися в пасивності (іноді це хороші студенти !!!).

Принцип 4: Деякі техніки: гра, змагання – тощо можуть сприяти мотивації. Гра – це явище універсальне, вона захоплює навіть дорослих, що додає їй значущості. Саме у грі уявне може проявлятися без страху, без наслідків у реальному світі. Це засіб потренуватися в нових для себе ситуаціях нічим не ризикуючи, навчальний засіб для студента, який може імітувати "дорослих" і таким чином асимілювати схеми поведінки, пов'язані зі своїми бажаннями. Це засіб ідентифікувати себе з дорослими, які йому подобаються або яких він побоюється (гра у викладача, перекладача, тощо). Наприклад, деякі студенти прагнуть бути схожими на свого викладача. В грі є рамки (правила гри) і вільний простір (саме у грі можна проявити уяву). Гра може бути змаганням, яке відбувається між студентами, або між командами (що більше підходить деяким студентам). Є різниця між змаганням у грі (без наслідків в реальності) і змаганням в отриманні поточних чи підсумкових оцінок. Але і ця умова підходить не всім студентам: деякі з них люблять грати, інші ж ні; деякі люблять змагання, інші ж ні. Гра – це завдання, що має навчальну мету, стимулює інтелектуальну діяльність студентів, вчить прогнозувати, досліджувати та перевіряти правильність прийнятих рішень і гіпотез. Вона виховує культуру спілкування та формує вміння працювати в колективі та з колективом. Все це визначає функції навчальної гри як засобу психологічного, соціально-психологічного та педагогічного впливу на особистість. Під час проведення занять можна вводити ігрові моменти за умови, що, як і будь-який інструмент, вони допомагають студентам бути активнішими, креативнішими та викликають бажання взяти участь у грі.

Принцип 5: Мотивація може також пожваблюватися при застосуванні таких прийомів, як робота парами, невеликими групами. Насправді групова робота дозволяє відновити зацікавленість одних студентів за допомогою зацікавленості інших. Студент не може постійно підтримувати увагу протягом довгого часу, а викладач не може постійно закликати до порядку кожного студента. В підгрупі студенти не є неактивними всі одночасно; якщо один з них неухважний, інші інстинктивно його активують; спрацьовує фактор взаємодопомоги.

В залежності від наміченої мети формуються підгрупи. Якщо ми хочемо використати почуття дружби для мотивації деяких студентів, можна дозволити студентам самим створити підгрупи, дотримуючись фіксованих правил (наприклад, кількість студентів у підгрупі). Якщо ми хочемо стимулювати загальну мотивацію за допомогою змагання підгруп, ми повинні сформувати рівноцінні підгрупи, тощо. Викладач має вміння адаптуватися і варіювати засоби навчання в аудиторії.

Можна, так би мовити, говорити про "групову мотивацію" (на протипагу індивідуальній мотивації), таким чином знову йдеться про очікування, які панують в аудиторії (атмосфера в аудиторії).

Викладач може міркувати над механізмами (методика викладання), які можуть полегшити створення робочої атмосфери. Кожен викладач може більше зосереджуватися на індивідуальній або груповій мотивації в залежності від того, ким він є та яким є його ставлення до різних груп.

Принцип 6: Мотивація потребує втрати ілюзій стосовно того, що всі студенти мають бути постійно мотивованими в аудиторії! Студент має навчитися працювати не будучи мотивованим. Це також стосується і нас самих: наша мотивація до перевірки тестових завдань відрізняється від мотивації до підготовки до занять або до їх проведення. Є моменти, коли ми можемо сказати студентам "Це нудно, але необхідно!" Можливо, сьогодні ми не "мотивовані" до якоїсь частини заняття, але треба пам'ятати, що бути дорослим це також означає бути спроможним іноді без мотивації робити те, що потрібно! Зізнатися в цьому набагато ефективніше, аніж говорити загальними фразами. Адже студенти схильні до наслідування й можуть думати: "Я також іноді маю право не бути мотивованим як і мій викладач, в цьому немає провини, але це не звільняє мене від виконання завдання, яке мені потрібно зробити".

Не дивно, отже, що деякі групи "більш мотивовані", ніж інші, або бувають роки коли приходять більш мотивовані студенти. Можливо, нам належить пошукати підстави, а не відчувати себе винним за такий стан. Адже причини можуть бути різними: атмосфера, яка панує в цій групі, склад групи (кількість другорічників, в групі лише студенти, які поступили в один і той же рік, тощо), викладачі, які їх навчали у попередньому році (інші методи роботи та атмосфера), тощо.

Принцип 7: Викладачам належить позбавитися ілюзії, що можна "управляти" мотивацією студентів. У більшості випадків ми не знаємо, чому одні студенти мотивовані, а інші ні, бо мотивація є частинною процесів, які часто є несвідомими, і пов'язана з "інвестиціями" студента в певну дисципліну. Бажання "мотивувати" всіх студентів є такою ж фантазією, як і бажання зробити їх усіх успішними, тобто є перебільшенням своїх можливостей. Коли реальність проявляється, то ми відчуваємо себе винуватими. Вина є ціною збереження цієї фантазії всемогутності! Ми маємо навчитися балансувати між цією фантазією, байдужістю, дилетантизмом і пристрасною до нашої роботи і до студентів!

Зовнішня мотивація дуже зручна, проста і практична у використанні, але треба пам'ятати, що освіта, яка ґрунтується лише на ній, заохочує до залежності від думки інших людей (чи будуть задоволені мною мої вчителі та батьки). Ставлення до дисципліни (французька мова) не заохочується, студент працює заради хорошої оцінки, щоб догодити своєму вчителю, своїм батькам або він працює через небажання мати поганий рейтинг, покарання, незадовільні результати іспитів. Інтерес до досліджень, знань, відкриттів відсутній. Єдине, що можна гарантувати в такій ситуації, це те, що такий рівень навчання призведе до відповідного рівня освіти, адже обидва процеси тісно пов'язані між собою.

Отже, мотивування активності студентів, може бути здійснене не тільки за рахунок привернення уваги студентів до теми, збудження цікавості, допитливості, пізнавального інтересу, але й шляхом розвитку у студентів почуття обов'язку, відповідальності, що активізує навчання не заважаючи на відсутність в цей момент цікавої ситуації, захоплюючих фактів тощо. Важливо не тільки забезпечити потребу у вивченні теми на початку заняття, розкриваючи її значущість, незвичайність, але й продумати прийоми стимулювання, які будуть використані в ході заняття і особливо в другій його половині, коли настає природна втома студентів і їм потрібен вплив, що знімає напругу, перевантаження та викликає бажання активно засвоювати навчальний матеріал.

Адже активний навчальний процес постійно формує позитивні емоції, пов'язані з радістю пізнання, а це, в свою чергу, викликає потребу в подальшій праці та пізнанні нового. Такий навчальний процес формує не просто хорошого спеціаліста, а спеціаліста, що жадає нових знань, справжнього спеціаліста, якого так потребує народне господарство нашої країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вергасов В. М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе / В. М. Вергасов. – К. : Вища школа, 1985.
2. Педагогика / Под общ. ред. Ю. К. Бабанского. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с.
3. Петровский А. В. Популярные беседы о психологии / А. В. Петровский. – М. : Педагогика, 1976. – 208 с.

ЗМІСТ

Кобаль М. В. Особливості інноваційної культури сучасного українського суспільства.....	3
Григоренко Н. О. Ресурс самоосвітньої діяльності студента як соціокультурний і педагогічний феномен.....	6
Арістова Н. О. Сучасні підходи до класифікації мотивів учіння у педагогічній літературі.....	9
Столбецька С. Б. Сім принципів навчання.....	13
Кудіна В. В., Осадчук О. Кредитно-модульна система організації навчального процесу очима студентів КНЛУ.....	16
Кривонос О. Б. Дидактичні умови організації самостійної роботи студентів.....	19
Ахмад І. М. Дистанційне навчання студентів ВНЗ.....	22
Яцеленко А. А. Теоретичні аспекти феномену відповідальності.....	26
Сідельник Н. В. Сутність і структура етнокультурної компетентності майбутнього вчителя історії.....	30
Ямшинська Н. В. Психолого-педагогічна компетентність викладача як чинник успішності навчально-виховного процесу.....	34
Якібчук М. І. Педагогічна складова психограми студента педагогічного ВНЗ на прикладі толерантної поведінки.....	39
Мельник А. І. Основні етапи формування професійно-пізнавальної спрямованості студентів.....	43
Коваленко Н. В. Сучасні інформаційні технології у професійному становленні соціальних педагогів.....	50
Тхоржевська Т. Д. Поєднання здобутків світської педагогічної науки та православної виховної традиції в науковій спадщині Київської духовної академії.....	52
Ставцева В. Ф. Стан і особливості діяльності університетських коледжів Нової Зеландії в середині ХХ століття.....	56
Топтигіна Н. М. Деякі аспекти персоніфікації підготовки майбутніх філологів в умовах магістратури.....	61
Кудіна В. В., Лозінська І. Характеристика психологічних і лінгвістичних здібностей студентів до вивчення іноземної мови.....	65
Безсмолий Є. Педагогічні принципи підготовки магістрів з правознавства до викладацької діяльності.....	70
Берестень Е. Е. К вопросу о внутренней дифференциации на уроке иностранного языка.....	75
Конотоп О. С. Потенціал відеофонограми для реалізації базових загальнодидактичних і методичних принципів формування іншомовної комунікативної компетенції в англійському діалогічному спілкуванні майбутніх філологів.....	78
Брокерт О. Р. Методичні аспекти інтерференції та її диференціація в іншомовному говорінні.....	81
Правдівляний М. Г., Рудницька Т. Г. Методика вивчення термінологічних одиниць в науково-технічних текстах.....	86
Биконя О. П. Форми та види самостійної позааудиторної роботи з англійської мови в економічному вищому навчальному закладі.....	90
Кузло Н. М. Аналіз специфіки відбору вправ для формування орфографічної та семантичної компетенції студентів будівельних спеціальностей.....	93
Гавренко Ю. П. Інформаційна компетентність викладача іноземної мови у контексті вищої професійної освіти.....	98
Лагодинський О. С. Лінгвістичні проблеми англійської підготовки майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах.....	101
Колєнцова Н. М. Методи формування навичок і вмінь правопису ветеринарних термінів у студентів вищих аграрних закладів освіти.....	106
Синєкоп О. С. Модель організації інтерактивного навчання майбутніх фахівців з інформаційної безпеки написання наукового проблемно-тематичного повідомлення з комп'ютерною підтримкою.....	109
Шовковий В. М. Критерії та норми оцінювання знань, навичок та умінь студентів-філологів з давньогрецької мови.....	114
Пасічник Т. Д. Лінгвістичні та соціокультурні фактори, що спричиняють труднощі писемного перекладу англійських ділових листів.....	117
Михайличенко О. В. Синергетика у розвитку суспільних наук.....	121
Удовицька С. В. Аналіз поняття «гідність» у гуманітарних науках.....	125
Кобаль В. І. Роль завдань і запитань проблемно-пошукового характеру у розвитку пізнавальних інтересів учнів у процесі вивчення історії України.....	129
Фоломєєва Н. А. Значення адаптації робочих навчальних програм напряму	